

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Маринела Параскова Младенова, член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование
2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език (Стилистика)*

Относно: дисертационен труд на тема: ***ЖАНРОВИ И СТИЛИСТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА ОНЛАЙН МЕДИИТЕ***

Автор: Катерина Емилова Войнова, редовна докторантка към Катедрата по български език при ФСлФ на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Научен ръководител: доц. д-р Антония Замбова

1. **Общо описание на процедурата и на представените материали**

Със заповед № Ро 038-281/14.06.2019 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури по процедура за защита на дисертационен труд на тема „***ЖАНРОВИ И СТИЛИСТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА ОНЛАЙН МЕДИИТЕ***“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език (Стилистика)*.

Представеният от Катерина Войнова, редовна докторантка към Катедрата по български език при ФСлФ на СУ „Св. Климент Охридски“, комплект материали напълно съответства на изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на СУ и включва следните документи: заповед на Ректора на СУ за утвърждаване на научно жури и разкриване на процедура за защита на дисертационен труд; автобиография в европейски формат; автореферат, дисертация и 11 броя публикации (от които 7 под печат), пряко свързани с проблематиката на дисертационния труд.

2. **Кратки биографични данни за докторантката**

Катерина Войнова завършва специалност *Балканистика* в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2015 година. От 10.07. 2016 година е редовна докторантка в Катедрата по български език на ФСлФ на СУ „Св. Климент Охридски“ по научната специалност *Български език (Стилистика)*. Като докторантка участва в два научни проекта на Факултета: проект № 80-10-201 от 24.04.2017г. – „Българската глаголна парадигма – инвариантни значения и съвременни тенденции в речевите употреби“ с ръководител гл.ас. д-р Стефанка Абазова; и проект № 80-10-46 от 19.04.2017г. – „Надмощие и приспособяване“ (традиционна конференция на Факултета по славянски филологии, 2017). Катерина Войнова приключва докторантурата си с представяне на дисертационен труд в рамките на законово определения тригодишен срок.

3. Актуалност на темата на дисертационния труд и целесъобразност на поставените цели и задачи

Проблематиката, избрана за тема на рецензирания труд, е дисертабилна и особено актуална през последните десетилетия, когато ролята на онлайн медиите нарасна многократно и засегна пряко почти всички сфери на публичния и частния живот. Идеята да се опише спецификата на „новите медии“ с оглед на манипулативните стратегии и похвати, реализирани с помощта на богат езиков инструментариум, е важна не само в лингвистичен, но и в широк обществено-политически и социален план. Проблемът за дезинформацията на обществото, за механизмите на създаване на фалшивата новина и успешното ѝ имплантиране в медийните канали е убедително представен през погледа на лингвиста върху богат и детайлно анализиран езиков материал, ексцерпиран от онлайн медии с видимо присъствие в българското виртуално пространство. Изборът на темата е убедително мотивиран още в началото на работата и защитен в рамките на изложението. Докторантката дефинира много конкретно и ясно обекта и предмета на изследването си, което е предпоставка за поставянето на реални и изпълними цели и изследователски задачи.

Основната цел на дисертационния труд е да проследи развитието на средствата за масова комуникация, като в центъра на вниманието са онлайн медиите, и да очертае най-важните им жанрови и стилистични особености. За постигането на тази цел са формулирани пет изследователски задачи, реализирани последователно в отделните части на изложението.

4. Познаване на проблематиката

Трайният интерес на авторката към избраната проблематика намира отражение в 11 самостоятелни публикации и е предпоставка за добрата ѝ теоретична подготовка и отлично познаване на научната литература по темата на изследването. Библиографията към дисертационния труд включва 155 заглавия на български, английски, френски и немски език. Прави впечатление умелото боравене на дисертантката с научния инструментариум и умението ѝ стегнато, ясно, без излишно многословие да представя различни гледни точки и коментари паралелно със собствената си позиция, като запазва логическото единство и последователност на изложението. Много добро решение е в началото да бъде направен кратък преглед на развоя на жанровете при средствата за масова комуникация, което позволява анализът на съвременните онлайн медии от езикова и стилистична гледна точка да бъде разположен в техния исторически континуитет, с акцент върху различията, които виртуалната среда на общуване налага.

5. Методика на изследването

За основен метод в изследването е приет сравнителният, с оглед на възможностите, които предоставя за проследяване на промените в средствата за масова информация, както и за очертаване на различията между „класическите“ и „новите“ медии. В последните две глави в сравнителен план е използван основно стилистичният анализ, с цел да бъдат идентифицирани най-важните особености на журналистическия език в интернет среда и основните езикови похвати, прилагани в съпоставяните онлайн медии.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд на тема *„Жанрови и стилистични особености на онлайн медиите“* представлява сериозно и прецизно реализирано научно изследване, което разкрива авторката като добросъвестен, перспективен и отлично подготвен езиковед. Дисертантката успешно се справя с една сложна проблематика, предизвикателна и за изследователи с по-дълъг опит. Рецензираният труд се придържа към класическата за изследвания от този тип структура и се състои от увод (4-11с.), четири глави (12-167 с.), заключение (168-170с.), научни приноси и публикации по темата на дисертационния труд (171-172 с.) библиографска справка (173-183) и приложение – корпус с използвани журналистически текстове (стр. 184-215).

В увода дисертантката убедително аргументира интереса си към избраната тема и очертава обекта и предмета на изследването, поставените цели и задачи, както и използваните методи за работа. Предварителната ѝ хипотеза е, че делението на печатните медии на сериозна и популярна преса се наблюдава и при онлайн източниците на информация и че *стилистичните особености на онлайн медиите до голяма степен се припокриват с тези на предходните медии.* (9 с.). Проверката на тази хипотеза е направена върху предварително избрани информационни онлайн сайтове. Критериите при подбора на анализирания материал в подобен тип изследване са от първостепенно значение за успешното решаване на поставените задачи. В морето от информационни сайтове, чийто брой е динамичен и трудно може да бъде фиксиран, дисертантката очертава ясни и конкретни рамки (информационни медии без печатно, радио или телевизионно съответствие, брой последователи във фейсбук, често генериране на фалшиви и сензационни новини, данни от социологически изследвания и др.), към които се придържа при подбора на източниците си за анализ, използвайки единни критерии.

В първа глава, озаглавена *Основни характеристики на онлайн медиите*, са представени накратко най-важните особености на онлайн медиите в сравнение с познатите по-стари източници на информация: печат, радио, кино, телевизия, с акцент върху историята и континуитета между „старите“ и „новите“ медии. Бележката ми към тази глава е свързана със заглавието на подтема 1 в самото начало – *От вестника до сайта - кратък преглед на развитието на печатните и визуалните медии* (12 стр.). Така формулирано, заглавието оставя впечатление, че ще бъде направен кратък исторически преглед в по-широки хронологични и наднационални рамки. След въвеждащите уводни думи авторката прави уточнението, че прегледът се отнася само за периода след 10 ноември 1989 г. и само за ситуацията в България, но бих препоръчала (с оглед бъдещо издаване на труда) това да стане ясно още от подзаглавието, за да не се получат разминавания в очакванията за съдържанието след него. Тук, както и в цялото изложение по-нататък, много добро впечатление прави овладеният научен стил на изразяване и умението на дисертантката да се концентрира върху същността на проблема, без да изпада в детайлни описания и многословие. Много добре са изведени основните характеристики и специфики на онлайн източниците на информация и предимствата, които те им дават в сравнение със „старите“ медии. Положително трябва се оцени и решението крайт на всяка глава да завършва с кратко обобщение, което

създава усещане за целенасоченост и същевременно допринася за по-лесното систематизиране на резултатите в заключението накрая.

Втора глава е посветена на жанровите особености на онлайн медиите. Дисертантката демонстрира добро познаване на научната литература, свързана с теорията на комуникативните модели (като се спира по-подробно на моделите на К. Бюлер и Р. Якобсон) и с историята на основните литературни жанрове, като проследява еволюцията им във времето и различните гледни точки към тях. Прави впечатление лекотата, с която се справя с една обширна по обем и сложна по съдържание проблематика, акцентирайки само върху това, което има отношение към темата ѝ, както и естественият преход, който прави, към спецификата на комуникацията и особеностите на жанровете в журналистиката при различните типове медии. При анализа на конвенционалните и на онлайн медиите ясно се усеща личното отношение на дисертантката към избраната тема: тя задава въпроси, насочва към отговори, цитира изследвания, прави коментари и обобщения, демонстрирайки умения на тънък наблюдател и опитен анализатор. Като определен успех в тази глава трябва да се отбележи представянето на жанровете при онлайн медиите, при което гледните точки на други автори логически се преплитат със собствените ѝ наблюдения (част от които визуализирани), коментари и обобщения. Авторката прави синтезиран анализ на композиционните им особености, съпоставяйки ги с традиционните информационни канали. Акцентът е върху спецификите, присъщи само на медиите във виртуална среда (възможност за търсене на информация, за следване на линкове, наличие на читателски форум, ролята на социалните мрежи, интерактивност, наличие на архив, тагове, персонифициране на новините и т.н.) и възможностите, които развитието на новите технологии предоставят.

Трета глава, озаглавена *Стилистични особености на онлайн медиите*, е посветена на стилистичните похвати, чрез които читателската аудитория може да бъде подвеждана и манипулирана, и на стратегиите, използвани за привличане и задържане на вниманието ѝ. Тази, както и следващата четвърта глава имат до голяма степен приносен характер, доколкото са резултат от самостоятелния анализ на дисертантката на предварително подбрани от нея теми (парламентарните избори през 2017 г.; дебатите около ратифицирането на Истанбулската конвенция), интерпретирани в онлайн медиите с помощта на различни стратегии. Акцентът е върху стилистичните, лексикалните и фразеологичните особености на избрани текстове от жанра на новината

и коментара, посредством които се цели постигане на определено внушение. Специално място е отделено на заглавието, като компонент от особено значение за реализиране на манипулативни цели, както и на някои граматически особености на текстовете (използвани за изразяване на съмнение, актуалност, ирония, недоверие и под.), допълващи характеристиката на езика, използван от журналистите за постигане на търсеното въздействие. Тази глава изобилства с интересни авторски наблюдения и коментари, свързани както с употребата на различни езикови и визуални средства за манипулация на читателя (метафори, хиперболи, фразеологизми, епитети, прякори, филмова метафорика, снимки, кариакатури и т.н.), така и с ролята и отговорността на журналистите при използване на описаните стратегии. Специално внимание заслужава разделът, свързан с медийната кампания по повод Истанбулската конвенция. Тук дисертантката в пълна сила разкрива отличната си лингвистична подготовка, както и възможностите си убедително и многостранно да анализира богатия набор от езикови и други похвати, използвани за подвеждане на читателската аудитория.

В центъра на вниманието в четвърта глава е темата, свързана с фалшивите новини в медиите и механизмите на тяхното създаване и ретранслиране. Върху анализ на конкретен езиков материал авторката представя някои от очертаващите се тенденции в българските онлайн медии, свързани с публикуването и с набеждаването за публикуване на фалшиви новини. Коментирани са и следствията от тези процеси: спад на доверието у читателите, размиване на границите *истина-лъжа*, преориентиране към други информационни източници и т.н. Добра идея е включването тук на подтема „Пътища за справяне с фалшивите новини“, в която дисертантката споделя вижданията си как може да се ограничи ролята на дезинформацията и разпространението на подвеждащи и неверни новини. В заключението накратко са систематизирани основните резултати от анализите на дисертантката върху най-често използваните стилистични похвати за медийна манипулация и са обобщени наблюденията ѝ върху спецификите на медиите в интернет среда. Коректно са представени основните приноси на дисертационния труд, които са много добра база за продължаване и разширяване на изследванията на авторката върху българското (и не само) медийно онлайн пространство. Тук е мястото да отбележа и отличните ми впечатления от цялостното както езиково, така и стилистично и композиционно оформление на текста на изследването.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

По темата на дисертационния труд авторката е представила 11 научни статии, от които 4 са публикувани в специализирани научни издания и 7 са под печат. В тях са разгледани въпроси, непосредствено свързани с тематиката на дисертационния труд и отразяват трайния интерес на дисертантката към проблема за жанровите особености на онлайн медиите и различните механизми за езикова манипулация на читателската аудитория, с които си служат.

8. Критични бележки и препоръки към научните трудове на кандидата

Бележките и препоръките ми не са по същество, по-скоро засягат отделни терминологични въпроси. Например бих препоръчала да се използва вместо *преизказни*, терминът *несвидетелски* форми (поради дискуссионния характер на *преизказни* в езиковедската литература). На различни места в текста се използват като синоними *популярни/жълти*, противопоставяни на *сериозни/качествени* медии. Макар че в научната литература е възприето такова деление при традиционните печатни издания, ми се струва, че то не е толкова подходящо за онлайн медиите (най-малкото защото популярността в интернет има и друг смисъл – може да се измерва в реално време като брой читатели, брой коментари, лайкове, последователи в социалните мрежи и т.н.), без да е задължително сайтът да е „жълт“. Това се вижда и от анализа на шестте сайта (3 „сериозни“ и 3 „популярни“), направен в края на трета глава. По брой последователи във Фейсбук например двата „сериозни“ сайта са много по-популярни от два от „популярните“. Подобни данни могат да се видят и в глобалния брояч alexa.com, отчитащ популярността на сайтовете. Коментарът ми по-скоро цели да подтикне авторката към размисъл (с оглед бъдещи проучвания и публикации) дали при онлайн медиите не може да се предложи по-различна класификация, за да се избегне това дублиране в значението на „популярен“.

9. Качества на автореферата Авторефератът (в обем от 58 стр.) отразява подробно, точно и коректно структурата и съдържанието на дисертационния труд, целите и задачите на изследването, използваната методология, като включва приносите (описани в седем пункта) и публикациите на авторката по темата на дисертацията. Трябва да се отбележи също прецизното му оформление от езикова и стилистична гледна точка (констатация, валидна за цялостния текст на дисертацията).

10. Лични впечатления. Познавам докторантката от една среща на международна конференция, цялостното ми позитивно впечатление от нея се допълва общата положителна оценка на представения труд и публикациите, свързани с него.

11. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати. Дисертационният труд притежава безспорни научни достойнства и би представлявал интерес не само за езиковедска, но и за много широка аудитория, затова препоръката ми е да бъде публикуван с малки редакции и допълнения. С успех би могъл да се ползва и като учебно помагало за студенти филолози, бъдещи журналисти, пиар специалисти, политолози и др.

12. Заключение

Представеният дисертационен труд на Катерина Войнова представлява много добре обмислено и успешно реализирано изследване с безспорни научни приноси в една перспективна и за по-нататъшни проучвания област. В него авторката разкрива потенциала си на отлично подготвен езиковед и дава заявка за бъдещо убедително присъствие в българската лингвистика. Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на почитаемото научно жури да вземе решение по присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Катерина Емилова Войнова, редовна докторантка към Катедрата по български език при ФСлФ на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, в област на висше образование 2.1. *Филология*, научна специалност *Български език (Стилистика)*.

Член на научното жури:

20.08.2019

Доц. д-р Маринела Младенова